

Biosfärområde Kristianstads

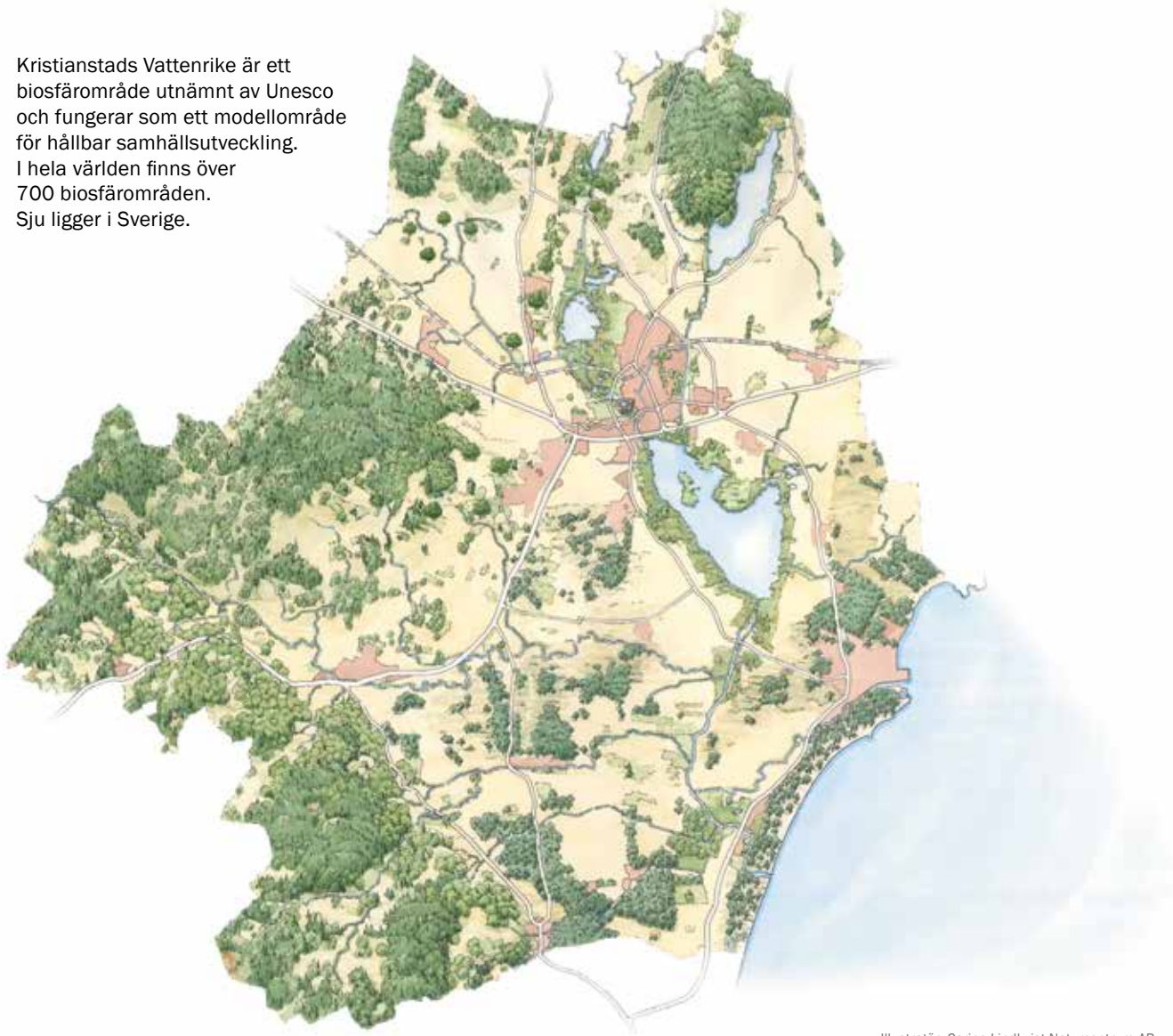
Vattenrike

Verksamhetsberättelse 2024

Vattenriket®

Kristianstads Vattenrike är ett biosfärområde utnämnt av Unesco och fungerar som ett modellområde för hållbar samhällsutveckling. I hela världen finns över 700 biosfärområden. Sju ligger i Sverige.

Illustratör: Carina Lindkvist Naturcentrum AB

Biosfärområde Kristianstads Vattenrike

Biosfärområde Kristianstads Vattenrike omfattar två tredjedelar av Kristianstads kommun. Här finns nästan alla svenska naturtyper i ett landskap som präglats av människan genom tiderna.

Den mäktiga Helge å flyter genom landskapet och fångar upp små vattendrag från åsarna och slätten. Vid Kristianstad buktar den ut i Araslövssjön och Hammarsjön innan den når Hanöbukten. Ån kantas av våtmarker och strandängar. Men Vattenriket är inte bara vått, här finns också lummiga ädellövskogar och torra sandiga odlingsmarker.

Den omväxlande naturen ger många

olika miljöer för djur och växter att leva i. Vattenriket är ovanligt artrikt och en riktig hotspot för hotade arter. Området täcker mindre än två promille av Sveriges yta, men här lever nära 20 procent av landets hotade arter!

Kristianstads kommun har åtagit sig att Vattenriket ska vara ett modellområde för hållbar utveckling - ett biosfärområde. Målet är ett ekologiskt, ekonomiskt och socialt hållbart samhälle. För att nå dit behövs kunskap om landskapet och naturen. En viktig del i arbetet är att ta fram och sprida kunskap. Vi inventerar, ger ut rapporter, samarbetar med forskare, håller konferenser och tar emot 90 000 besökare om året på naturum Vattenriket.

Tillsammans med föreningar, företag och markägare tas hållbara lösningar fram för att både bevara och nyttja landskapets värden. Vi anlägger våtmarker och rör om i

sanden. Många arter och välfungerande ekosystem gör att vi klarar klimatförändringar och andra utmaningar bättre.

Genom att göra det lättare att uppleva naturen får vi fler med på tåget. Biosfärkontoret har ett tjugotal besöksplatser med fågeltorn, stigar och utemuseer. Naturum Vattenriket är kronan på verket med utställning, möteslokal, restaurang och ett stort programutbud. Här berättar vi om biosfärområdet och visar vägen ut i Vattenriket.

Glädjande nog ser vi goda resultat! Vid besöksplats Pulken samsas tranor, skådare och lantbrukare. Malen simmar åter i Helge å och uttern fiskar utanför naturum. I dag ses områdets våtmarker inte längre som vattensjuka utan vattenrika och som en resurs för staden Kristianstad. Ett kvitto på en ny attityd till hur vi kan använda naturens resurser!

Året som gått, 2024

2024 har varit ett år fyllt av engagemang, samarbete och framsteg i Biosfärområde Kristianstads Vattenrike. Vårt tema Naturens smarta lösningar har genomsyrat verksamheten och inspirerat oss att se naturens geniala sätt att möta samhällsutmaningar. Projekt som våtmarksanläggningen vid Fredriksdalsviken visar hur vi kan arbeta med naturen för att minska järn och aluminium i vattnet och stärka ekosystemen.

På naturum har vi under året erbjudit en rad inspirerande programpunkter som knutit an till vårt tema. Bland annat har vi lyft fram biomimik – naturens sätt att lösa problem – genom aktiviteter och föreläsningar. Den underbara utställningen Mossromantik med virkade stubbar och broderade mossor har tillsammans med andra kreativa programpunkter som kluriga kottar och smarta spindlar väckt nyfikenhet och gett våra besökare möjlighet att upptäcka naturens fiffiga lösningar på ett roligt och lärorikt sätt.

Ett särskilt glädjeämne under året är projektet Tänk om för en hållbar framtid i Vattenriket, där vi tillsammans föreställ-

de oss en framtid 2040 där natur och människor lever i harmoni inom planetens gränser. Det gav oss både hopp och en vision för framtiden – en framtid som är möjlig om vi vågar samarbeta med naturen.

Jag vill också lyfta fram våra biosfärambassadörer, tranvårdar och föreningen Vattenrikets Vänner. Deras insatser gör en stor skillnad. Tack vare Vännernas engagemang kunde skolbarn ta sig ut i naturen med sponsrade bussar, och utställningen på Lillö blev ännu mer levande. Deras arbete med att hålla Lillöborgen öppen under sommaren är ovärderligt för besökarnas helhetsupplevelse utmed Linnérundan.

Som vanligt har vi också haft förmånen att möta mängder av grupper under året, både lokalt, nationellt och internationellt. Dessutom har vi vid flera tillfällen, som vid EuroMAB i Tyskland, fått möjlighet att dela våra erfarenheter och framgångar från arbetet i Vattenriket i världs nätverket. Det är alltid inspirerande att få visa hur vårt arbete kan fungera som en modell för andra och samtidigt ta del av lärdomar från andra biosfärområden världen över.

2025 väntar nya spännande utmaningar. Vi ska ta fram en tioårsutvärdering till Unesco, formulera vårt nästa handlingsprogram och inte minst fira att Kristianstads Vattenrike varit biosfärområde i 20 år! Med naturens smarta lösningar som ledstjärna och ett starkt engagemang från alla inblandade ser vi fram emot att fortsätta visa vägen mot en hållbar framtid!

Carina Wettemark

Carina Wettemark
Koordinator Biosfärområde Kristianstads Vattenrike
Chef Biosfärkontoret, Kommunledningskontoret
Kristianstads kommun

2024

66

skolklasser med

1416

elever på naturum

44 238

meter ny
Skåneled

10 500

tranor vid Pulken
vid ett tillfälle

15:e

Biosfärkonferensen
tillsammans med
Högskolan Kristianstad

90 000

besökare på naturum

1

ny kungsfiskare i
kortenstål vid
naturums infart

34

nya ambassadörer

9

poddavsnitt med

966

lyssningar

22

evighetsträd

60

fladdermusholkar
byggdes i samarbete
med Stadsutveckling
Näsby

16

samarbetspartners
i ett nytt Interreg-
projekt för återvät-
ning av torvmark

Hur ser din framtid ut?

Positiva tankar samlades in

Poddinspelning vid Vramsån

Tänk om för en hållbar framtid i Vattenriket

Tänk om framtiden blir precis så fantastisk som vi kan föreställa oss den. Genom att mäkla fred och samarbeta med naturen kan vi klara utmaningarna med klimatförändringar och nå de globala målen. Framsynsprocessen Tänk om gav hopp och inspiration för en hållbar framtid.

Klimatförändringar, förlust av biologisk mångfald och växande klyftor i samhället. Ibland kan samtiden kännas tung och mörk. Men tänk om... framtiden faktiskt blir bra! Tänk om vi vågar släppa taget om det som är och föreställa oss en framtid där vi vill leva. En framtid som är bra för både natur och människa.

Biosfärkontoret bjöd in anställda, intresserade, experter och forskare för att kika in

i framtiden i Biosfärområde Kristianstads Vattenrike. Resultatet blev varken en dystopi eller utopi, utan precis så bra som den kan bli om vi gör det vi vet att vi behöver göra.

Tänk om är ett exempel på hur Vattenriket visar vägen mot en framtid där vi skapar livskvalitet inom planetens gränser. Under våren höll journalist och processledare Abigail Sykes workshopar med anställda och

engagerade i Vattenriket. Genom metoden Tänk om fick de föreställa sig en önskvärd framtid.

Resultatet av projektet bidrar som underlag till biosfärområdets nya handlingsprogram.

Flera deltagare uppskattade att få träffa kunniga och engagerade människor och utbyta idéer tillsammans och tyckte att det förde dem närmare varandra. De uttryckte

Kommentarer från deltagare efter Tänk om-processen:

”Bra att tänka utifrån positivt, men ändå realistiskt scenario. Skönt att få en positiv målbild.”

”Roligt att få tänka framåt i positiv och konstruktiv anda.”

”Positivt att tänka fritt, utmanande, kreativt, både realistiskt och orealistiskt.”

“

En vision: *”Det är mycket grönt och mycket vatten, ett vattenrikt landskap. Det är blommor överallt, som doftar gott. Det hörs fågelsång, insektssurr och ljudet av ploppet av fiskar. Bin och fjärilar har kommit tillbaka. Alla invasiva arter är borta. Man förstår värdet av biologisk mångfald.”*

”

att det var givande, inspirerande och skönt att få en positiv och konstruktiv målbild.

Kommunikation och spridning

För att fördjupa och kommunicera projektet skapade Abigail framsynspodden Tänk om för en hållbar framtid i Vattenriket. Tillsammans med lokala och nationella experter utforskade hon hur vi kan hitta en hållbar livsstil inom planetens gränser.

Projektet spreds även via pressmeddelanden, blogginlägg, nyhetsmejl, Vattenrikets webbplats och sociala medier. Som en del i naturums program under Framtidsveckan höll Abigail en digital workshop för allmänheten. Resultatet av hela projektet dokumenterades också i en rapport för nationella och internationella nätverk. Abigail presenterade även projektet på EuroMab-konferensen i Tyskland, där hon höll en workshop om arbetet.

Residens Framsyn

Residens Framsyn är en satsning av innovationsmyndigheten Vinnova. Syftet är att bjuda in kompetenser inom framsyn för att hjälpa organisationer att förstå och hantera framtidsfrågor, som teknikutveckling och samhällsförändringar.

Podden Tänk om...

...gulsparven lärde oss räkna

Om hur utomhuspedagogik främjar lärande och välbefinnande och hur Vattenrikets besöksplatser erbjuder fina möjligheter som uteklassrum, hur det går till att lära sig skolämnen i naturen – i ett sammanhang, med alla sinnen.

...vi odlade vårt inre genom att odla i det yttre

Om hur odling kan hjälpa oss förstå vår plats i naturen och ekosystemet, hur gemensam odling kan stärka gemenskap, social rättvisa och integration och hur vi människor kan öka vår positiva påverkan på miljön och lagra kol i jorden med så kallat regenerativt jordbruk.

...våtmarker är svaret på klimatfrågan

Om att det finns mer kol i en myr än i en regnskog, att utsläppen från dagens dränerade våtmarker i Sverige motsvarar utsläppen från biltrafiken och hur det går till att återvåta våtmarker så att de slutar att släppa ut koldioxid och istället kan lagra mer kol.

...det myllrade av liv i Östersjön

Om hur ålgräs motverkar övergödning såväl som klimatförändringar, hur rovfiskarna gädda och abborre spelar en nyckelroll vid Östersjökusten och hur viktigt det är att sluta kissa i havet.

...naturen fick läka oss

Om hur solljus skyddar mot sjukdomar, hur naturvistelse gör oss gladare och mer koncentrerade samt tips på enkla övningar som du själv kan göra för att känna på naturens läkande kraft.

...naturen var huvudperson i stadsplaneringen

Om hur barn leker mer jämställt i gröna miljöer, hur viktig den biologiska mångfalden i städer är samt om inspirerande exempel från svenska kommuner som har rådgivare inom biologisk mångfald och anlägger pocket gardens.

...det surrade på slätten

Om att det kan finnas upp till 50 arter på en kvadratmeter betesmark, hur priset på mat hänger ihop med biologisk mångfald, och att läget är kritiskt för vilda pollinatörer i Sverige – men att vi fortfarande kan rädda de flesta arter med rätt åtgärder.

...vi tänkte om

Om hur samarbete med naturen skapar värden även för människor, näringslivets viktiga roll i hållbarhet, och hur dialog och kreativitet kan vända en ”omöjlig” situation till en win-win-lösning, med massor av konkreta exempel från Biosfärområde Kristianstads Vattenrike.

Finns att lyssna på där poddar finns och på Vattenrikets hemsida.

GLOBALA MÅLEN
för hållbar utveckling

Naturens reningsverk

Våtmarker renar vattnet från näringsämnen, partiklar och humusämnen — de är naturens reningsverk. Anläggningen vid Fredriksdalsviken minskar läckaget av järn och aluminium med naturliga processer.

Foto: Patrik Olofsson/N

Naturens smarta lösningar

Under 2024 började arbetet med ett nytt tema: Naturens smarta lösningar. Vi fördjupade arbetet med naturbaserade lösningar på samhällets utmaningar, utvecklade metoder för biomimik som pedagogiskt verktyg och inspirerade naturums besökare till att upptäcka naturens alla fiffiga lösningar.

Supported by nature är ett exempel på projekt under det nya temat. Det syftar till att öka förståelsen för naturbaserade lösningar och hur de bidrar till bättre livsmiljöer i Östersjön. 17 så kallade lärläplatser ska tas fram i nio länder runt Östersjön med fokus på multifunktionella våtmarker, kustvattenhabitat och restaurering av vattendrag.

Biosfärområde Kristianstads Vattenrike har valts ut som ett lärområde. Insatserna omfattar åtgärder för bättre vattenkvalitet och

klimatepassade reproduktionsområden för havsöring i Mjöån. Dessutom ska ett stenrev anläggas i havet utanför Åhus kust och strukturplattor monteras i hamnen i Åhus. Allt för att gynna växter och djur under ytan. Projektet startade i februari och sedan dess har platser och åtgärder bestämts i samråd med berörda aktörer. Projektet är ett Interregprojekt finansierat av EU.

Naturbaserade lösningar för att minska järn och aluminium i vattnet

På Kristianstadsslätten och flera andra områden i landet har mark torrlagts för odling. På vissa platser pumpas vattnet upp och leds bort via diken. Vattnet kan innehålla höga halter av metaller som järn och aluminium vilka är skadliga för djur och växter.

Under hösten grävdes landets första våtmark som ska fånga upp dessa ämnen innan vattnet når Helge å. På så sätt skyddar vi Helge å och stärker det lokala ekosystemet. Anläggningen är designad så att naturliga processer ska kunna samla upp järn och aluminium. Det finns djupa delar där partiklar med metaller sedimenteras och grunda delar där vattnet syresätts och metallerna fångas upp i vegetationen.

Projektet leds av Biosfärkontoret och är ett samarbete med Ålakademin, Råbelöf AB, Länsstyrelsen i Skåne, Högskolan i Kristianstad och Hushållningssällskapet med medel från bland andra Region Skåne, Absolut Comedy och KLF.

På naturum genomsytrade temat verksamheten med aktiviteter för både barnfamiljer och allmänheten samt i pedagogiska möten med elever och lärarstudenter..

”Bio” står för liv, ”mimik” för att hära. Tillsammans bildar de ordet biomimik, ett begrepp för hur vi människor kan hära eller lära av naturen. I ett samarbete med Högskolan Kristianstad föreläste och inspirerade naturpedagog Sam Peterson blivande mellanstadie lärare att arbeta med naturens smarta lösningar i undervisningen som ett nytt sätt att se på och inspireras av naturen. Biomimik konkretiserar arbetet med hållbar utveckling, lyfter fram lösningar och ger hopp.

I ett samarbete med Hälsosträdgården fick besökarna på naturum lära av naturen för att förbättra jorden i rabatterna och skapa en trädgård som tål torka och är vacker hela året.

Biomimik på schemat

Jordförbättring på naturens villkor

Trädgårdsfokus i samarbete med Hälsosträdgården

Med inspiration av Vattenrikets natur

Kluriga kottar och smarta spindlar. Det är några av Vattenrikets spännande djur och växter som naturums besökare fick lära känna i årets aktiviteter. De fick till exempel göra experiment för att se hur olika växter sprider sina frön med vindens hjälp.

Naturvägledarna snurrade på Härma naturen-hjulet och berättade om olika lösningar som vi hämtat inspiration ifrån. Flera fiffiga djur och växter finns alldeles runt hörnet!

Några av Vattenrikets inspiratörer

Kattugglor
Ugglor flyger nästan ljudlöst. Deras vingar inspirerar till lösningar som gör vindkraftverken tystare.

Kungsfiskare
Formen på kungsfiskarens näbb har löst ljudproblem med japanska snabbtåg.

Blåvingar
Fjärilars färgstarka fjälliga vingar har inspirerat till miljövänlig framställning av färgade tyger.

Kardborrar
Kardborreband efterliknar växten kardborre.

Skogssniglar
Sniglars slem har gett idén till medicinskt lim som används vid operationer på djur.

Träd får evigt liv

Träd i alla åldrar är mycket viktiga för ekosystemet. Stora gamla träd levererar mängder med ekosystemtjänster. De ger skugga, renar luft och dämpar temperaturökningar. Därför är de viktiga att värna om. Under 2024 började Biosfärkontoret märka ut evighetsträd.

När träden till slut faller ihop fortsätter de att vara viktiga för mossor, lavar, svampar, insekter och andra som lever i ved. I det moderna landskapet är det brist på äldre träd och död ved. Att peka ut evighetsträd är ett sätt att skydda träden,

hjälpa den biologiska mångfalden och öka kunskapen kring trädens roll.

Under 2024 pekades drygt 20 träd ut som evighetsträd genom ett samarbete mellan Biosfärkontoret, Mark- och exploateringsenheten och Parkförvaltningen. Det finns vissa krav för att trädet ska få bli ett evighetsträd. Även privatpersoner med träd som uppfyller kraven kan få en bricka och ett diplom skickat hem till sig.

Skogens magi i tråd och tyg – konst på naturum

Mossigt värre på naturum. Under hösten flyttade virkade stubbar och broderade mossor in i utställningen. Dessutom kunde besökarna studera mossa på nära håll och göra experiment för att ta reda på hur mycket vatten de suger upp.

En påminnelse om lyckan i att andas in doften av barrträd och vila i mossan. Att se skogen som kraft, inspiration och glädje. Sandra Magnussons konst och workshoppar flyttade in skogen på naturum Vattenriket. Hennes utställning och workshoppar visar att det finns många sätt att närma sig naturen.

Sandras utställning på naturum är ett exempel på hur naturen kan användas som inspirationskälla. Dessutom höll hon två fullteknade workshoppar där deltagarna fick bordera och bli inspirerade av mossor, stenar, pinnar och Sandras konstnärskap.

Omslutna av naturen - här tycker vi om att vara

Katja Malmberg, universitetet i Bergen och Marleen Schwarze, Stockholm Resilience Centre, gjorde en deltagarbaserad kartläggning av landskapsvärden i Vattenriket. Med hjälp av en enkät tog de reda på vad invånare och besökare värdesätter i landskapet.

163 personer prickade in platser och svarade på frågan hur naturen bidrar till deras välbefinnande. Det blev ett underlag för att hitta hotspots för biosfärområdets kulturella, försörjande och reglerande ekosystemtjänster.

Rekreation var den ekosystemtjänst som fick flest prickar. Vattenrikets besöksplatser ligger i hotspotsen, liksom områdets vandrings- och cykelleder. Resultatet vittnar om att många uppskattar känslan av att vara omsluten av naturen.

Äventyrarscouter blir biosfärhjältar

Ett tjugotal Äventyrarscouter från Vä har samlats på Ekenabben. De ska vara med om sitt livs första fladdermussafari. Det är första träffen i ett samarbete med Biosfärkontoret. I maj kan de sätta ett nytt scoutmärke på skjortan – som första kullen biosfärhjältar.

Biosfärkontoret startade samarbetet med scouterna för att stimulera intresset för naturen och biosfärområdet. Efter sju träffar runt om i Vattenriket får scouterna ett nytt biosfärhjältemärke.

Projektet ger ungdomarna chansen att lära sig mer om Vattenriket och dess värden

samtidigt som de får testa på att göra till exempel vasspennor och luffarslörd.

Målet är att scouterna ska lära sig mer om biosfärområdet, kanske hitta en ny favoritplats i naturen och förstå sambandet mellan natur och människa.

Året som gått

Skogspolicy ska ge stöd för hållbar skötsel

Under 2024 fick Kristianstads kommun en skogspolicy. Målet är ett hyggesfritt skogsbruk som är bra för biologisk mångfald, folkhälsa och klimatet. Det är Biosfärkontoret och Mark- och exploateringsenheten som arbetat fram skogspolicyn tillsammans med en referensgrupp.

Skogspolicyn gäller de 1200 hektar av kommunens skogsmark som finns i markreserven. Policyn ska vägleda tjänstepersoner i hållbar skogsskötsel och vara ett underlag för framtida skogsbruksplaner. Den kommer inte generera några nya kostnader. Skogsförvaltningen ska vara självfinansierad utan krav på ekonomisk avkastning. Pengarna går tillbaka till skötseln och åtgärder för att gynna naturvård och friluftsliv.

Målet är att öka inslaget av lövskog och minska kalhyggen för att skapa en mer variationsrik och motståndskraftig skog som är trevlig att vistas i. Policyn ger också ett stöd vid dialog med privata markägare om deras skogsskötsel.

Vattenrikets fågeltorn sågs över och reparerades

Ekenabben, Hercules, Norra Lingenäset, Pulken och Åsums ängar. Alla är de besöksplatser med fågeltorn. De flesta byggdes på slutet av 1980-talet eller i början av 1990-talet och har visat vägen ut i Vattenrikets härliga natur och rika fågelliv i årtionden.

Under 2022 och 2023 var det dags för en översyn och fågeltornen besiktigades efter ålder, besöksantal och utifrån rekommendationer från personalen som sköter tornen.

I början av 2024 kom slutrapporten, som visade på mer eller mindre allvarliga brister på alla torn. Under året reparerades tornen på Ekenabben, Hercules, Norra Lingenäset, Pulken och Åsums ängar. Tre torn var i så dåligt skick att de fick rivas. De som togs bort var Härlövsborgstornet, Lerduvetornet och det lilla tornet på Äspet.

Naturum bidrog till klimatforskningen

Sveriges naturum fick i uppdrag av Centrum för naturvägledning att testa olika metoder för att arbeta med klimatfrågan. Naturum Vattenriket deltog i ett projekt som handlar om hur naturen förändras genom årstiderna.

En del i projektet var en så kallad photopoint. Utmed Linnérundan, ett par hundra meter från naturum i riktning mot Härlövsängaleden, placerades en stolpe med uppmaningen att ta ett foto och skicka in till forskarna på Sveriges lantbruksuniversitet. Sedan starten i maj till årets slut laddades 357 bilder upp. Sammanställningen visar hur färgerna skiftar. Det hjälper forskarna att analysera hur växterna anpassar sig efter årstidsväxlingarna och ett förändrat klimat.

Naturum bidrog även med vandringar i närmiljön för att följa naturens kalender och genom att vara fenologivaktare. Personalen följde träd i naturums närhet. Man noterade blomning, lövsprickning och höstlövens utveckling. Dessutom observerades fåglar i närområdet. Observationerna rapporterades till forskarna.

Friluftskul gav möjlighet att prova på friluftsliv mitt i stan

För andra året i rad arrangerades Friluftskul, i år flyttade evenemanget in mitt i centrum till Tivoliparken och Utemuseum Kanalhuset. Den 18 maj fylldes Tivoliparken av solsken, fågelsång och besökare som fick prova på att håva, fiska, paddla, skåda fågel, cykla mountainbike, spela discgolf och grilla marshmallows. Under dagen invigdes Skåneleden SL6 Vattenriket med tal och applåder.

Friluftskul är ett samarbete mellan Kultur och fritidsförvaltningen, Biosfärkontoret och föreningslivet. Tivoliparken valdes som plats för att det är nära till kollektivtrafik och ett område där folk redan rör sig för att locka spontanbesökare att prova på friluftsliv. I Tivoliparken kunde besökarna spana efter fåglar, sätt upp tält, cykla mountainbike, smaka krabbelurer och mycket mer. En tipspromenad ledde vidare till Utemuseum Kanalhuset där naturum Vattenriket håvade småkryp. Under dagen genomfördes också en Trashblitz för skräpplockare.

Året som gått

Skåneleden SL6 Vattenriket blev färdig och invigd

Det började med ett medborgarförslag. Biosfärkontoret skrev en förstudie och äskade pengar. Kommunstyrelsen satsade 2,6 miljoner kronor och staten 650 000 kronor. Den 18 maj invigdes Skåneleden SL6 av kommunstyrelsens ordförande Camilla Palm och Anna Jähnke, ordförande Regionala utvecklingsnämnden, Region Skåne. Nu finns en vandringsled tvärs genom Vattenriket. Skåneleden SL6 Vattenriket löper från skogarna i norr förbi Råbelövssjön och Araslövssjön längs Helge å till naturum i Kristianstad. Här fortsätter den förbi Hammarsjön ut på slätten till Hanöbuktens stränder och vidare inåt land mot Degebergas böljande landskap.

På vägen passerar den tio av Vattenrikets besöksplatser med information, fågeltorn och fikaplatser. Att vandra leden är ett hållbart sätt att uppleva Vattenrikets värdefulla natur. LONA-projektet Tre bubblare längs Vattenrikeleden gav möjlighet att ta fram en sago-stig vid Norra Lingenäset, aktivitetsstigen Grodleken vid Ekenabben och en holkutställning vid naturums Vattenriket.

Ny modul visar vågliga besökare vad gäddan äter

I anslutning till naturums stora akvarium finns sedan i somras en maffig och mycket glupsk gammalgädda. Den som vågar kan erbjuda gäddan olika matbitar, allt från löjor och kräftor till kottar och fiskedrag. Om hon gillar maten säger hon "Mmm, vad gott!" – annars hörs ett besviket "Bläääh!".

Gäddan är skuren i lindträ och målad av snidaren Vesa Jussila. Den sitter monterad mot en fond med undervattensmotiv där solen silas genom näckrosblad. Matbitarna är utformade som spatlar med illustrationer på bägge sidor, som via magneter aktiverar ljud-effekterna när de sticks in i gäddans gap. Gäddan ersatte den tidigare montern Luriga fiskeflugor, och blev snabbt ett populärt inslag i utställningen. Genom det spännande matningsmomentet och de ljudliga reaktionerna uppstår ett möte där besökaren får lära känna en av Vattenrikets viktigaste rovfiskar.

Utemuseum Årummet öppnades efter branden

I maj öppnade Utemuseum Årummet på nytt. Näktergal och gök sjöng och svärdsiljornas blommor lyste gult bland vass och vide. Återigen kunde vi njuta av en promenad på spången, slå oss ner i gömslet och få en riktigt nära upplevelse av våtmarkernas växter och fåglar.

I september 2022 brann Utemuseum Årummet upp. Många saknade möjligheten att vandra ut genom vass och vide till gömslet. Snabbt fattades beslutet att bygga upp det populära besöksmålet igen.

Arbetet med saneringen och återuppbyggnad tog vid, liksom framtagande av en ny utställning med snidade träfigurer och skyltar. Utseende och funktion behölls och spången utökades för att kunna samla grupper vid gömslet.

Gluggar i olika höjd ger fin utsikt över våtmarkerna, sjön, naturum och staden. Vesa Jussilas snidade grågäss välkomnar vid ingången och Carl Christian Toftes och Emma Anderssons illustrationer gör det lätt att bestämma arterna.

Nya ängar grävdes för gäddors lek och uppväxt

När gäddor leker på våren söker de sig till översvämmande gräsmarker där vattnet snabbt värms upp och den klubbiga rommen kan fastna på vegetationen. Stora områden längs Helge å svämmas över varje år och skapar stora ytor där gäddor kan leka. Problemet är att markerna avvattnas för snabbt när vattnet sjunker undan så att rom och yngel fastnar på land. För att förbättra möjligheterna för gäddreproduktion anlade Biosfärkontoret så kallade gäddängar. Här får ynglen en optimal uppväxtmiljö, innan våtmarken delvis töms på sommaren och gäddynglen simmar ut i Helgeå.

De nya gäddängarna ligger vid Helgeå nedströms Kavrö bro och intill Graften i Härnestad. Vid Kavröbro röjdes sju hektar fuktig mark. Delar ska användas för foderproduktion eller bete. På ett hektar schaktades en grund våtmark med anpassat utlopp. Vid Härnestad gjordes 1,5 hektar fuktig betesmark om till gäddäng.

Avhandling lyfter fram vikten av att följa upp våtmarker

Våtmarker har stor potential att motverka brunifiering och övergödning på lokal och regional nivå. På så sätt kan de bidra till bättre vattenkvalitet och större biologisk mångfald. En ny avhandling betonar vikten av uppföljning för att säkerställa att våtmarkerna ger förväntad effekt. Anna Borgström studerade våtmarkers effekt på brunifiering och övergödning. En majoritet av våtmarkerna ligger i Vattenriket och samarbetet med Biosfärkontoret var avgörande. Avhandlingen presenterades på 15-årsjubilerande forskningskonferensen Biosfär i november. I en delstudie följde Anna nio våtmarker under 18 månader för att se hur de reducerar fosfor, kväve och organiskt kol och vattenfärg. Uppföljningarna visade att effektiviteten varierade beroende på faktorer som vattennivåer och växtlighet. Våtmarker som torkar ut är mindre effektiva och rätt skötsel, inklusive justering av vattennivåer, kan göra stor skillnad. Kunskap och intresse hos markägare är också viktigt.

Unik slättermaskin visades upp på Stora röjardagen

Målet är öppna slätterängar. Utmaningen är bärigheten. För tre år sedan restaurerades ytan längs Helge å norr om naturum Vattenriket. Täta videbuskage drogs upp med rötterna och transporterades bort. Då gick både grävare och skotare på stockmattor för att inte sjunka i den sankna marken.

2024 slogs Årumsängen med en unik maskin. En så kallad Softrack med lågt marktryck slog och samlade upp vegetationen i samma överfart. På Biosfärkontorets och Länsstyrelsens arrangemang Stora röjardagen visades Softracken upp bland flera innovativa maskiner.

Arbetet med Årumsängen är ett led i att återskapa och visa hur man använde området förr i tiden. Då var de översvämmade strandängarna en viktig resurs där man skördade vinterfoder åt nötkreatur och hästar. På 1950-talet blev delar av området soptipp och de kvarvarande slätterängarna är små fragment som är viktiga att bevara.

Naturum visade naturen om natten

Att få sitta kring en sprakande lägereld och höra en uggla hoa är en mäktig upplevelse. Under programpunkten Naturen om Natten förvandlades naturums hörsal till en inomhusskog, komplett med fullmåne, stenrosen, träd och prasslande höstlöv.

Besökarna fick sätta sig kring den flammande brasan. Snart började märkliga läten höras - det ylades, brölades och prasslades bland björkarna. Med ljuden som utgångspunkt berättade naturvägledaren om djuren och deras anpassningar för att klara sig i mörkret. En ficklampa lyste upp fullstora siluetter och modeller av hjortar, fladdermöss och andra djur.

Föreställningarna hölls tre gånger per dag under höstlovsveckan och byggde på berättarkonst och närvaro. Genom kunskap och smittande nyfikenhet skingrade naturvägledaren rädslan för mörkret och visade vägen ut i naturen om natten.

Biosfärområde Kristianstads Vattenrike
- bra för natur och människa

Läs mer och se kontaktuppgifter på hemsidan
vattenriket.kristianstad.se